

עומקא דפרשה

- שער הציור
- קריאה ע"ש רשע
- זכות האם בקריאת שם
- מלחמתה של תורה
- תגובות

- שם בגיל מאוחר
- קריאה ע"ש האבות
- טעם שם ראובן
- מהות קריאת שם
- זכות קריאת השם

פר' ויצא - בעניני קריאת שם

בס"ד ערש"ק ו' כסלו תשע"ב

גליון קס"ט

קריאת שם ע"ש אבותיו

הרב אריה לייב שאר ישוב

בבראשית רבה לז איתא: רבי יוסי ורשב"ג, רבי יוסי אומר הראשונים על ידי שהיו מכירים את יחוסיהם היו מוציאים שמן לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו מכירים את יחוסינו, אנו מוציאים לשם אבותינו. רשב"ג אומר הראשונים על ידי שהיו משתמשים ברוח הקדש, היו מוציאים לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשים ברוח"ק אנו מוציאים לשם אבותינו. ועיין בפירוש מהרז"ו שביאר שכיון שבזמננו עד ימי אברהם חיו הרבה שנים ממילא הכירו את אבותיהם ולכן קראו בשם המאורע אבל אנו לא מכירים את אבותינו ולכן אנו קוראים בשםם כדי שלא ישתכחו.

אך צ"ב שהרי גם אחרי זמן אברהם לא מצאנו שקראו על שם הסבא שהרי יעקב לא קרא לאף אחד מבניו אברהם וכן שאר הדורות במצרים ובמדבר לא נקראו בשמות אלו. ובשלמא לרשב"ג ניחא כיון שגם ליעקב ובניו היה רוה"ק. אבל לר' יוסי שתלוי במכירים יחוסיהם א"כ מדוע לא קרא על שם אברהם.

ויתכן לבאר שמכירים יחוסיהם לא הוונה שראו אותם, אלא שהכירו את מעלתם והיו יודעים להתבונן במעשי האבות, כי האבות הם השורש ולפי מעשיהם הטובים נטעו כוחות גם בבניהם וידיעת דרכיהם תועיל לצאצאיהם, ומשום כך לא הוצרכו לקרא על שמם. אבל היום שאנשים לא מבינים זאת ומשום כך לא מתבוננים ביחוס אבותיהם, לכן ראוי שלכה"פ יקראו על שם אבותיהם ומתוך כך יבואו להכיר ביחוסיהם דהיינו שיביא אותם להתבוננות הזו שבזה יכירו שהם חלק מהאבות וימשיכו דרכם.

ולפי"ז יצא שקריאת השם ע"ש הסבא, היא לא לטובת הסבא, אלא לטובת הבן או לטובת האב שע"י שקוראים בשם הראשונים זה מביא אותם להתבונן במעשיהם. [אמנם האמת שכאשר מתבוננים במעשיהם ומנסים ללמוד מהם ממילא זו זכות ועילוי נשמה בשבילם].

שם שנקרא בו שלא בלידתו

הרב צבי דוד ריטבא

סיפר הדיין הגרא"ד דינר שליט"א מלונדון יצ"ו, מעשה באדם אחד שנולדה לו בת בשעה טובה והסכים לקרוא לה על שם אשה כשרה שנפטרה ללא זש"ק, תמורת מילגה שנתית מתמשכת לאורך שנות גידולה.

והנה למעשה אחרי שנתיים שלש הופסקה המילגה מאיזה טעם שיהיה ומרוב תסכול בחר אביה שם אחר ומאז קראו לה בשמה החדש. הנערה גדלה ונודע לה הדבר ובהגיעה לגיל שידוכים שאלתה בפיה מה שמה האמיתי. האם זה שקבלה בשעת לידתה או זה שקוראים לה היום.

והנה לכאורה יש לזה ראייה ברורה מסוף מגילת רות. דבסדר הדורות מפרץ עד דוד כתיב ונחשון הוליד את שלמה ושלמון הוליד את בועז. ולכ"י יש להבין מה היה השם של בנו של נחשון האם שלמה או שלמון. על זה כתב הגר"ח קניבסקי שליט"א בספרו טעמא דקרא וז"ל לפי פשוטו נראה דנחשון קרא את שמו שלמה וכן קראו לו בימי צעירותו ובמשך הזמן נשתנה שמו בפי הבריות וקראוהו ובעת שהוליד את בועז כבר נקרא שמו שלמון ולכן כתיב קרא הכי עכ"ל. מזה רואים שהפסוק מתייחס לשם ה"עכשווי" וכנראה שזה השם העיקרי.

נביא עוד ראייה בס"ד. בגמ' ברכות דף ד. איתא אמר דוד לפני הקב"ה וכו' כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי, ואומר לו מפיבשת רבי יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי ולא בושת. ואח"כ מביאה הגמ' שם תנא לא מפיבשת שמו אלא איש בושת ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה.

והנה בספר פרשת דרכים (דרוש חמשה עשר דרך ענוים בדה"ה וכיוצא בזה), כתב בזה הלשון, ויש לדקדק במה שאמרו תנא לא מפיבשת שמו אלא איש בושת שמו וכו' דמאי איריא דדרשה זו הכא דבשלמא אם היו מביאים שום פסיק דמפיבשת, היה שייך לומר תנא לא מפיבשת שמו אבל הכא לא הוזכר מפיבשת אלא אגב גררא דדוד היה נמלך בכל מה שעושה עם רבו ואומר מפיבשת רבי וכו' ואין דרך התלמוד בכיוצא בזה לדרוש שמות.

ומפי רבותי שמעתי עם ההיא דאמרו פרק חלק דאסור לאדם לקרוא לרבו בשמו ומפני זה נענש גיחזי מפני שקרא לרבו בשמו וכו' ולפי זה הוקשה לסתמא דתלמודא דהיכי קרא דוד לרבו בשמו שהיה אומר מפיבשת רבי יפה דנתי. עכ"ל הפרשת דרכים שם. וטרחו גדולי האחרונים לישיב קושיא זו בכמה אופנים, ע' פרשת דרכים שם. וע' צל"ח ברכות דף ד.

והנה בספר שיעורי הגר"ש אלישיב שליט"א על מסכת ברכות מביא שנשאל הגר"ש שליט"א מה כל הרעש הגדול הזה איך קרא דוד לרבו בשמו, והלא זה לא היה שמו האמיתי אלא רק כינוי כמבואר בגמ' דלא מפיבשת שמו אלא איש בושת. וענה להם הגר"ש שליט"א גם שם כזה אסור לקרוא דכיון דבשם זה נקרא וכן הוא ניכר לכל בשם זה הרי שזהו שמו ואסור לקרוא כן לרבו.

שוב רואים דאפי' שם שלא קיבל בשעת לידה אלא התחילו לקרוא לו כן במשך השנים וניכר לכל בשם זה הרי שזהו שמו.

טעם קריאת ראובן בשמו

הרב פנחס כהן-לויין

בקריאת ראובן נאמר, "ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיניי" (כט, לב), וכתב בעל הטורים "ותקרא שמו ראובן ואחר כך כתיב כי אמרה, ובאחרים אינו כן אלא תחילה הוא מפרש טעם השם ואחר כך השם" עכ"ל. וצריך ביאור וטעם בדבר, מדוע שינה הפסוק בראובן, מסדר המקראות בשאר שבטים.

והנראה בזה על פי דברי הגמ' בברכות (ז): "ראובן, אמר רבי אלעזר אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי דאילו בן חמי אף על גב דמדעתיה זבניה לבכרותיה דכתיב "וימכר את בכרתו ליעקב" חזו מה כתיב ביה "וישטם עשו את יעקב", ואילו בני אף על גב דעל כרחך שקליה יוסף לבכירותיה מיניה, אפילו הכי לא אקנא ביה וכו' דכתיב "וישמע ראובן ויצילוהו מידם" (לז, כא). והקשה המהרש"א, מדוע בגמרא מובא טעם אחר ממה שנאמר בתורה. וכתב הפני יהושע "ושמעתי בשם גדול אחד שלא לא רצתה לגלות שקראה שמו של ראובן משום ראו מה בין בני לבן חמי שהוא מעין נבואה שעתידה רחל אחותה ללדת בו, שאם כן היה נהפך לב בעלה לאהוב גם את רחל מלאה, ולכן העלימה דבר זה ואמרה שקראה שמו ראובן "כי ראה ה' בעיניי", עכ"ל, וכן כתב הצ"ח.

ולפי זה יש לבאר החילוק בסדר הפסוקים, שבכל השבטים הטעם הנכתב הוא הטעם הנכון, ולכן קודם נכתב הטעם ורק אחר נכתב השם, לומר שמשום הטעם הזה ניתן השם, אבל בראובן נכתב קריאת השם בלי טעם לפניו, כדי לומר שהטעם הנכון הוא נסתר, ורק אח"כ כתוב "כי אמרה" כתוספת ולא כסיבה, שזהו רק הטעם שלא אמרה, אבל לא היה הטעם העיקרי, דהטעם שהובא בגמרא הוא הנכון רק שהיה נסתר.

הגליון מוקדש לעילוי נשמת
הרב יוסף אליקום ב"ר שלום אריה קורלנסקי זצ"ל
אשר רומם קרנם של עמלי תורה לשם ולתפארת
בייסוד עיר התורה - קרית ספר ת"ו
גלב"ע י"ב כסלו תשנ"ה

בגדר קריאת שם לאדם

הרב מאיר רותן

יש לעיין אם יש חיוב על האב לקרוא שם לבנו, או דהשם הוא רק היכ"ת וסימן בעלמא להתייחס לאדם ולקרוא לו. ונפק"מ האם שם שלא מוכר ואין העולם קורא בשם זה נקרא שם, או"ד דכיון שהעולם לא קורא לו בשם זה אין לו תוכן של שם.

ועוד נפק"מ האם יש חיוב דהשם יהיה לו מהות של שם יהודי ואם באמת קרא לו שם של גוי וכדו' הוי כמו אדם בלי שם, או"ד דאין מושג של אדם בלי שם אלא כל מה שכך קוראים לו זהו שמו אף שזה שם חדש שלא מצינו כמו מספר וכדו'.

ועוד נפק"מ האם יש מושג של שם אצל עכו"ם, או"ד דכל הגויים הם כאדם בלי שם דאין להם מהות ותוכן של שם אלא הוי כמו מספר בעלמא ואין להם תוכן של שם. אמנם באמת הרי מצינו קריאת שם גם אצל בהמות וחיות כמש"כ בפ' בראשית דאדם קרא להם שמות ומבואר במפרשים שם דאדם הראשון חידש את המושג של השמות גם אצל חיות, אך יש לדון האם זה בגדר שם או דזה כמו מספר גרידא.

ונפק"מ עוד בחקירה זו אם שייך שאדם יהיה לו שני שמות בתור מהות של שם, דאם גדר מהות קריאת שם הוא רק היכ"ת לקרוא לאדם בשמו א"כ שם שלא משתמשים בו אין לו תוכן של שם. אך אם גדר קריאת שם הוא דין להחיל בו שם א"כ זה שייך גם בשני שמות. ובאמת ידוע בשם החזו"א דאין מושג של ב' שמות לאדם אחד אלא תמיד ב' השמות הם בעצם שם אחד ונפק"מ בגט שצריך לכתוב ב' השמות בשורה אחת. וכן ידוע מהא דזמעת לא נמצא בתנ"ך ובגמ' ובראשונים שני שמות לאדם אחד ע"י שו"ת חת"ס אבהע"ז ח"ב סי' י"ח. וע"כ דשם זה לא מה שהעולם קורא לו בשם זה אלא שם הוא תוכן בפנ"ע ולכן לא שייך ב' שמות באדם אחד.

והנה מצינו דרחל קראה לו בן אוני ואביו קרא לו בנימין. ולכאורה הוא צ"ב מה שייך ב' שמות באדם אחד ובעיקר צ"ב היאך שייך שאביו יקרא לו שם אחד ואמו שם אחר, ונראה מהפסוק דכך הוא שמו מצד אביו וכן שמו מצד אמו. וע"כ צ"ל בזה דכיון דכך אביו קרא לו כשנולד וכך אמו קראה לו משנולד לכן חלו בו שני שמות וצ"ב. ועי' אגרו"מ יו"ד ח"ג סי' צ"ז.

ונראה דנפק"מ עוד אם זכות קריאת שם לתינוק שייך דוקא להורים ולא שייך שאדם אחר יחיל לתינוק שם. או"ד דאם אחרים קוראים לו בשם אחר זהו שמו אף נגד ההורים. והנה מצינו דזכות קריאת השם שייך לאביו ולאמו כמש"כ הרמב"ן עה"ת (פרי וישב) על הפסוק ותקרא שמו שלה וז"ל וי"א כי היה דרכם שיקרא האב שם הבכור ותקרא האם שם השני וע"כ שינה הכתוב דבתחלה כתב ויקרא ואח"כ ותקרא וכו' עכ"ל. וכן פרשו שם הרד"ק והדעת זקנים שם ואברבנאל והאלשיך שם ע"ש. וכאן יש לדון אם דוקא להורים

והנה מצינו דקריאת שם לבן הוי דוקא במילה והאריכו בזה אחרונים גדול הענין בזה שיש ענין דוקא אחר המילה לקרוא שם ואין כאן מקום. אך יש לעיין טובא במה שאומרים במילה ויקרא שמו **בישראל** והוא צ"ב מהו הענין שנקרא השם בישראל והא לכאורה כל דבר יש לו שם גם לחיות ובהמות וא"כ מהו הך שם בישראל.

והמתבאר מכאן דקריאת שם בישראל שונה מקריאת שם של גוי ושל חיות ובהמות דקריאת שם בישראל הוי חלות קריאת שם. והביאור בזה, דהנה ביו"ד רס"ג ס"ח איתא דתינוק שמת קודם ח' ימים מלין אותו על קברו וגם משימים לו שם לזכר שירחמו עליו מן השמים ויחיה בתחיית המתים. וברא"ש מו"ק פ"ג סי' פ"ח בסופו הביא לשון רב נחשון גאון שכי' דהטעם דמסקינן ליה שם על קברו הוא דכי חייה בתחיה"מ והויא ידיעא בינוקא ומבחינן ליה לאביו, וביאר שם הקרבן נתנאל ס"ק כ' דע"ז יאה הינוקא ניכר, שאביו יודע שהיה לו ילד שהוא שמו כך וכך ומבחינן ליה וגם הבן מכיר לאביו שמתייחס אחריו. ומבואר דקריאת שם בישראל היא השייכות והיחס בן האב לבנו.

והנה בעיקר חיוב קריאת שם אם יש חיוב, עי' אגרו"מ אהע"ז ח"ד סי' ק"ב דכ' דאולי הענין של קריאת שם הוא ציווי השי"ת לאדם שיקרא שמות דהא בפ"י חזר הכתוב לענינו הראשון ויקרא האדם שמות שמפרש דגם קריאת האדם שם לאשתו עי' רצון וציווי זה שיקרא שמות לדורות נשאר מרצון וכו' עכ"ל.

למי יש זכות קריאת השם

הרב מאיר מנדלסון

כתוב גבי אשת יהודה (לח, ה) 'ותוסף עוד ותלד בן ותקרא את שמו שלה והי' בכזיב בלדתה אותו'. בדעת זקנים מבעלי התוס' איתא מפי מורי ז"ל שמעתי כי כך הי' מנהגם הוא [הבעל] הי' קורא שם לבנו ראשון והיא קוראה שם לבנו שני. וא"כ מן הדין היה לו ליהודה לקרוא שם לשלישי, והיא קראה לו שם כדכתיב "ותקרא". לכך הוצרך לומר שהיה יהודה בכזיב בלדת אותו, ולא היה באותו מעמד לקרוא לו שם, וכזיב שם מקום, עכ"ל. וכעין זה כתבו הרד"ק החזקוני והאלשיך.

הרמב"ן מזכיר זה בשם י"א, וכותב עליו, ואין בזה טעם או ריח, עכ"ל. והנה מדברי הרמב"ן לא מבורר אם הוא חולק על עצם המנהג שהאב קורא שם לבנו ראשון או רק סובר דאין רא"י מהפסוק גבי יהודה. ואולי אפשר להביא ראיה לשיטת הרמב"ן שהמנהג שהאב קורא לבן הראשון מהשו"ת הרשב"ש (רצ"א) שבתו של רבינו יונה היתה נשואה לשלמה בנו של הרמב"ן. וכשנפטר רבינו יונה היתה בתו מעוברת וילדה בן זכר, והיה לו לקרות, משה כשם אביו [כמנהג הספרדים שקוראים ע"ש בחייהם וע"ע במקור חסר (ת"ס, א) שהביא הרבה ראיות מש"ס בבלי וירושלמי דכן נהגו לתת שם אחר אביהם החי]. אמר הרמב"ן ז"ל אע"פ שצריך לקרות על שמי, אני רוצה שיקרא יונה ע"ש זקינו אבי אמו משום "וזרח השמש ובא השמש", עד שלא נבנתה שמשו של זה זרחה שמשו של זה (יומא לח:); וכן היה, דנפק מיניה מברא רבה והיה גדול בישראל, ע"כ לפי"ז שהרמב"ן היה אבי אב של הילד, רואים שהזכות שייך להאב.

בשו"ת שדה הארץ (ג, כב) והובא דבריו בעיקר דינים (סוף שו"ע יוד ג' כו, ז) במקום שנהגו לקרוא הבן ראשון הנולד בשם אביו, ואשתו רוצה שיקרא ע"ש אביה. והאיש משום שלום בית היה מרוצה, ופסק דאין ביד האדם לשנות שיגיע מזה מיעוט כבוד לאביו. ואם היא מתעקשת, יקראוהו בב' שמותיהם כדרך כמה בני אדם שכופלין שמות בניהן ובנותיהן... ולא יבזבז בכבוד אביו לקרוא לראשון בשם חמיו, והב' בשם אביו, דשמה לא יזכה לבן שני. ואף אם יזכה לא יפה עושה להקדים שם חמיו לשל אביו. ופוק חזי מאי נד ואביהו, ששמע מפי הרב פרי הארץ בשם רז"ל דנדב נקרא ע"ש חמיו, שאלישבע היתה בת עמינדב [ונדב קיצור מעמינדב], ואביהו ע"ש אביו [של אהרון], ור"ל "אבי הוא", ונענש על הקדמת שמות, ע"כ.

הובא בפוסקים שהמנהג המקובל אצל האשכנזים שזכות קריאת שם הבן הראשון שייכת לאם, ושל בן השני לאב ושל השלישי לאם, וכן הלאה בסירוגין. הטעם כתב בשו"ת כתר אפרים (סי' לט) לפי שהאשה שהנשאה, עוזבת את בית אביה ואמה והרי היא כאלו מנותקת מתורתה וסביבתה, ולמען שלא להפסיק לגמרי את הקשר עם הוריה ועם משפחתה, ניתנה לה זכות לקיים יד ושם להוריה ע"י קריאת שם הילד הראשון על שמם. ובס' אוצרות ירושלים כתב טעם לשבח, שמכיון שהמנהג אצל לומדי התורה שאבי הנערה מחייב א"ע ליתן להזוג כמה שנים מזונות, ולכן נתנו לו לאבי האם הקדימה בילד הראשון אולם כשאין להורי הילד הורים בחיים, אזי לעולם צריך להקדים לתת שם אחר אביו ולא אחר חמיו.

ועי' בשו"ת אג"מ (יוד ג', קא) דולנדו תאומים, ומי שיצא ראשון נחלה, ונדחתו מילתו והשני היה בריא, ונימול בזמנו, ששם ולד השני שנקרא תחילה הוא השם השייך לאם [אם זה הולד הראשון ולא זכות קריאת השם]. דהזכות הוא על שם הראשון, אף שיקראו שם הראשון לולד השני. ועי"ש שכתב שאם נולדו תאומים ומת הראשון רח"ל, שלא אבדה זכותה, ויכולה לקרוא שם לולד השני שהוא בן קיימא.

היכא דקראה האם שם לולד במקום שהיתה זכות לאב, לפי האג"מ (שם צ"ז) האב א"א לשנות השם רק להוסיף עוד שם, והאב יקרא לו שם אחר. אולם בס' ברית אבות (ח, לא) עפ"י הרמב"ן (בושלה) לומד שאח"כ יכול האב לשנות שם הולד כרצונו. ונ"ל שהוא הולך לשיטתו כי שם (ח, כא) מביא שאם קרא אדם שם לבנו או לבתו, ואח"כ נודע לו שהוא שם של א' ממשפחתו שמקפיד ע"ז, או שקרא שם לו כבר לא מבניו ושכח [עי' בפת"ת קטז, דינש לחשוש משום עיה"ר] יכול לעקור שם הראשון לגמרי ולתת לו שם אחר, [ע"ע בד"ת (שם מח)].

ונסיים בדברי היוסף אומץ (סוף הספר) דע שאם יש מריבה בבית היולדת על השם, אז ח"ו סכנה הוא להילד, ע"כ טוב להתייעץ עם האם שלא יהא מריבה, ע"כ. וכ"כ בס' שמירת הנפש (צ"ט) בשם עבודה"ק.

שם - קיום ומציאות

כתב הרשב"א (ח"ד סי' ל) וז"ל דע כי קריאת השם יורה על הקיום, ובדבר המתפסד ואין לו קיום אין ראוי לקרות לו שם, ויורה על זה ושם רשעים ירקב וכו' וההפך ונתתי להם בבייתי ובחומותי יד ושם. ועיי"ש שביאר בזה המקראות שבדורות מאדם ועד נח, לא הזכיר בהם "ויקרא את שמו", מכיון שנמחו כולם [מלבד שת שממו נשתת העולם].

וכי הר"י בר יקר דזהו טעם קריאת השם במילה (עי' בזה לק) דרק עכשיו שנימול ונעשה ישראל, נקרא בשם "כדי שיהא שמו קיים".

וענין זה דשם מורה על הקיום הוא בכל מציאות בעולם [ול"ד באדם], וכמ"ש הכלי יקר ר"פ ויצא (טז) עה"פ ויקרא שם המקום ההוא בית אל. שהוא רומז לביהמ"ק השלישי, "כי קריאת השם מורה על הקיום הנצחי". וכן בפר' בשלח (טז, טז) בפס' ויקראו בית ישראל שמו מן, כי דאלו הנשים שהיו מחבבות את המן ביותר "על כן קראו לו שם המורה על קיום הדבר".

ועיי' רא"ש מו"ק פ"ג סו"ס פח לגבי תינוק שמת בתוך ח' ימים שמלין אותו על קברו וקורין לו שם, והטעם כי רב נחשון "דכד מרחמין מן שמיא והויא תחית המתים הויא ידיעה בינוקא ומבחין ליה לאבוה". ועיי' בקרב"נ (כ) דעיי' השם גם האב מכיר את בנו וגם הבן מתייחס לאביו. וכי באגרו"מ (אה"ע ח"ד סי' קב) דהיא קבלת הגאונים שרק עיי"ז שיהיה נקרא בשם, תהיה ההתקרבות וההכרה בין האב לבנו, עיי"ש.

שם - נפש ונשמה

עיי' אוה"ח פר' וישלח (להי, ז) "כי שמות בני אדם הם שמות נפשיותם, וה' שם שמות בארץ", וכי דמשו"כ לא נעקר שם יעקב ממנו כיון שהוא היה שם נפשו והגם שנתוסף בו רוח אלקים הנקרא ישראל, מ"מ לא אבד שם הראשון מפני זה. ועיי' אוה"ח פר' נצבים (כטיט) דסוד השם הוא הנשמה. (ועיי' לק' במש"כ בחפץ ה' שהשם הניתן לאדם הוא כשם שקרא ה' לנשמה).

וכי החיד"א בדבש לפי (מער' ש אות כ) בשם מהר"ם די לוזאנו "שם הוא הנשמה", ולכן רמזו בשם שרשי אחיזה נשמתו למעלה, וזו היתה חכמתו של אדה"ר בקריאת השמות. ועוד כי שם (במע' ע, יח) דמשו"כ ר"מ בדיק בשמות, כי מהשם יודע כוחותיו ועניניו, עיי"ש.

ובפרי צדיק (ח"ג ויקרא א) כי עפי' האריז"ל ששמו של אדם הוא שורש נפש חיה שלו, "לכן אדם מקיץ מהשינה כשקוראין אותו בשמו, מפני שנתעורר בו הנפש חיה שלו".

קריאת שם עיי' האב

מובא בכ"מ בשם האריז"ל (סה"ג נט) שהשם שקורין לו אביו ואמו בשעת המילה, הוא נכתב למעלה בכסא הכבוד וכך הוא נקא למעלה, כי אין הדבר באקראי אלא הקב"ה מזמין אותו השם בפי אביו ואמו שיקראוהו כן. [ועיי' תשוה"נ ח"ג רצו דמשו"כ המנהג שאין מגלים השם שהחליטו לפני הברית, מפני שעלולים לפתותם לשנות, ובאמת מה שעלה בדעתם הוא השם שנתגלגל להם משמים].

וכי האוה"ח בס' חפץ ה' (ברכות יג) "ידוע אומרם ז"ל כי כל השמות שקורין האבות לבניהם, הם הם השמות העיקריים שקורא ה' לנשמה בעולם העליון, וה' נותן בלב האדם לקרות השם ההוא לבניו כשם שקרא ה' לנשמה".

וכי היפה תואר (על ב"ר עאד) שמלבד מה שפירשה לאה בקריאת השמות יש רמז בשמות אלו לעתיד במעשיהם הטובים, דכיוונה בזה עפי' נבואה, או "שהיתה כמתנבאה ואינה יודעת, כי ה' שם בפיה בסתם השמות שאז"ל דשמא גרים, ואין זה אלא דמאת ה' לשום בפי הקורא דבר מורה על העתיד".

עיי' אוה"ח פר' שמות (בי, עה"פ ויקרא שמו משה כי מן המים משיתיהו, שהטעם בא אחרי הקריאה, משא"כ באבות שהוקדם הטעם (עי' בפר'). כיון שהאמות השיגו ברוה"ק את בחינת השם, משא"כ בקריאת "משה" שנרמזו בו נפלאות, שלא השיגה אלא ה' שם בפיה של בת פריעה שם זה, אבל היא לא ידעה טעם מלבד כי מן המים משיתיהו. [ומבואר דבכלל מה שהקב"ה שם בפי הקורא את השם, גם ניתן בלבו טעם מסויים לקריאת שם זה, אף שאינו המכוון בדוקא].

וכי הנתיב"מ באמת ליעקב (ברכות ז): לבאר הנרמז בשם רות בגמ' שם, דהוא השם שניתן לה כשנתגיירה, "ובודאי רוה"ק נזרקה בפי החכמים לקרותה רות, כי הוא שם בפי הבריות לקרוא שם, שיהיה ניכר אם צדיק אם רשע". [אכן עיי' במושב זקנים ס"פ נח (יכה) דמשמע שרות נקראה כך קודם שנתגיירה].

קריאת שם בשעת המילה

המקור בדחז"ל שקוראין שם בשעת המילה, הוא בפדר"א (פמ"ז) דאיי ראו אבותיו של משה תארו של משה כמלאך אלקים מלו אותו לח' ימים וקראו שמו יקותיאל.

והטעם כי הרוקח בסידורו (ברכות המילה, עמ' תשכח), שאין קוראין לנער שם כי אם ביום המילה, לפי שלא נקרא אברם אברהם כי אם בשעת מילתו, וכ"כ בפי' התורה (הא, עה"פ ויברך אותם ויקרא שמם - רמז ביום ברכת המילה צריך לקרוא שם לנער, כמו הבראם אותיות אברהם שנקרא בשעת המילה. [אכן עיי' תורת המנחה פר' לך לך (בסוד המילה) דס"ל שנסתנה שמו של אברהם לפני המילה, (שהרי שינוי השם קדם לציווי על המילה, עיי' ס"פ לך לך)].

עוד ענין בזה מתבאר ממה שכתב הר"י בר יקר בפי' הברכות - ברכות המילה, "ואומר מיד שאמר קיים את הילד הזה לאביו ולאמו, ויקרא שמו בישראל כך. ר"ל שלא רצה לקרות לו שם עד עכשיו שנימול ונעשה ישראל, כדי שיהא שמו קיים". והביא מהמדרש בטעם ששמות אברם ושרי נעקרו משא"כ יעקב, משום שהיו קודם שהתגיירו.

ובכללי המילה לרבי יעקב הגוזר (עמ' 94) ביאר משום דקודם המילה היה שם טומאה לפניו וחרפה שם ערלות, ועכשיו שנימול צריך לשנות שמו לשבח, כשם אבותיו אברהם יצחק ויעקב וכו'. ועוד כי שם שנלמד מאברהם אבינו שעד שלא מל נקרא אברם ומיד כשנימול נשתנה שמו לשבח.

ועיי' דברי יציב ח"ז (ליקוטים קבג) דבזמן המילה שהאב מקיים המצוה וכאילו מקריב קרבן (עיי' ביאור הגר"א רסה,מ), הוא מוכשר להשפעת הקדושה להבין איזה שם לתת לבנו.

כתיב בפר' וירא (כא,ג-ד) ויקרא אברהם את שם בנו... יצחק. וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים. ומשמע שקודם קרא לבנו יצחק ורק אח"כ מל אותו. וכך כתב הר"ן בפי' התורה דבקריאת השם היה מחוייב מיד ביום שנולד. וכן ביאר המב"ט בבית אלקים (שער היסודות מז) שהוא משום שקריאת השם היתה קיום מה שנצטווה וקראת שמו יצחק, ולכן לא המתין למילה שלא יראה כטפל למילה, אלא בקריאת השם קיים מצות השי"ת כמו במילה. [אך האברבנאל כי שהיה ביום המילה, עיי"ש שביאר את ל' המקרא].

בפי' הר"י בר יקר (שם) נתן טעם לנוסח קריאת השם, עפי' הירוש' (ברכות פ"א ה"ו) מפני מה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב, ושמו של יצחק לא השתנה, אלא אלו אבותם קראו אותם, ויצחק הקב"ה בעצמו קרא אותם, דכת' (יז,ט) וקראת שמו יצחק. וכי דמשו"כ קריאת השם במילה נעשית בתוך התפילה קיים את הילד הזה, דהוא חלק מהתפילה, שיקרא שמו בישראל בהסכמת הקב"ה, ולא יצטרך לשינוי השם. עיי"ש.

קריאת שם לבת

הדרישה ביו"ד סי' שם (ב) חידש דקריאת שם לבנות בשבת, הוא במקום קריאת שם לזכר בשעת המילה. ונפק"מ לדינא שהיא קודמת לחתן, כיון שמילה קודמת לחתן. עיי"ש.

וכי באגר"מ (אה"ע ח"ד קב) שקריאת שם לבת היא כשם הבנים שהוא רצון השי"ת שיקראו שמות אע"פ שאין על זה ציווי, ויתכן אף דהוא בכלל הציווי לאדה"ר שיקרא שמות, ולדורות נשאר רצון וציווי זה. ולכן הנהיגו אבותינו ורבותינו מדורות הראשונים שיקראו שם הבנות ג"כ בקדושה בשעת קרה"ת ובבקשת רחמים עליה. [אכן, עיי' בדברי הדרישה (שם) דמשמע קצת שקריאת השם לבת אינה בקרה"ת ובהיכ"נ אלא בבית].

והטעם לנוהגים דוקא בשבת, כי בדברי יציב (ח"ז ליקוטים קב) מכיון שבשבת האב מתעלה בנשמה יתירה, ועיי"ז יוכל לקרוא את השם השייך לשורש הנשמה. וכעין זה כי במנחת יצחק (ח"ד סי' קז), ועיי"ש שביור ג' מנהגים בזמן הראוי לקריאת שם לבת.

קריאה על שם

במדרש (ב"ר נח פל"ז ז) נחלקו רבי יוסי ורשב"ג בטעם שרק בזמן הקדמון היו קוראים על שם המאורע, דהיינו ע"ש מאורעותיהם שיהיו לעתיד. לר"י מכיון שהדורות שלפניהם חיו עדיין, קראו ע"ש המאורע, אבל אנו שאין אנו מכירים יחוסינו [שכבר מתו - עץ יוסף], אנו מוציאים לשם אבותינו. ורשב"ג אמר הראשונים עיי' שהיו משתמשין ברוה"ק היו מוציאים לשם המאורע אבל אנו מוציאים לשם אבותינו. ומבואר דנחלקו אם ע"ש המאורע עדיף מע"ש האבות, ומ"מ גם לרשב"ג שהוא עדיף צריך רוה"ק כדי לקרוא ע"ש המאורע. ועכ"פ לכוי"ע, אנו קוראין ע"ש האבות.

וכן כי בכללי המילה לרבי יעקב הגוזר (עמ' 95) דכיון שנימול צריך לשנות שמו לשבח, כשם אבותיו אברהם יצחק ויעקב ראובן שמעון וכו'.

ועי שם הגדולים מער' א (לד) שהעיר במה שלא מצינו תנאים שנקראו אברהם או יצחק, וכן משה שאף באמוראים לא נמצא, עד תקופת הגאונים. היש"ש בגיטין פ"ד סי' כו' כ' בשם המהר"ל דמה שיש לפעמים לאדם ב' שמות [בלה"ק ולעז] הוא משום שהאיש והאשה חלוקים בדעותיהם, ונעשתה הפשרה לקרוא בב' השמות. והביא המהרש"ל שכע"ז היה אצל זקנו שהיו חלוקים בקריאת השם, אם ע"ש אביו שנקרא מאיר או ע"ש אביה שנקרא אורי, וקראוהו שניאור, כלומר שני אור.

השם גורם

עי' ברכות ז': מנא לן דשמא גרים, אמר רבי אלעזר דאמר קרא (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ, אל תקרי שמות אלא שמות. ועי' רש"י (לעיל שם ד"ה ראו) דהיינו שקריאת השם ע"ש העתיך. [ועי' מהרש"א שפעולות ה' נמשכים אחר השם, שהוא גרם].

וכן אי' בתנחומא פר' האזינו (ז) לעולם יבדוק אדם בשמות לקרוא לבנו הראוי להיות צדיק, כי **לפעמים השם גורם** טוב או רע.

וכ' בס' חסידים (רמד) שהשם גורם לטובה או לרעה. לטובה, יש אדם שכל הנקראים בשמן יצליחו לגדולה, וזהו "ויקרא בהם שמי ושם אבותי" וכתבי' וכו' "כן יעמוד זרעכם ושמכם". וכתבי' "קראתי בשמן לי אתה". הרי שיש אדם שכל הנקראים על שמו יחיו ויהיו בניו קיימים ויעמידו תולדות. ויש שכל אלה להם להפך. עי"ש שהאר"ך.

אכן יעויין במדרש בפר' (ב"ר פ"א ז) ארבע מדות נאמרו בשמות יש ששמותם נאים ומעשיהם נאים, יש ששמותיהם כעורים ומעשיהם כעורים וכו' שמותיהן נאים ומעשיהן כעורים - עשו, שמו עשו ואינו עושה. ישמעאל, שמו שומע ואינו שומע. וכו' שמותיהן נאים ומעשיהן נאים אלו השבטים, ראובן ראו בן הבנים, שמעון שומע בקול אביו שבשמים.

עי' יש"ש גיטין פ"ד (סי' לא) בשם ישעיהו, שהעולם רגילים לקרות ישעיה ולא ישעיהו ע"ש ישעיהו הנביא דרע מזליה שהרגו בן בנו מנשה במיתה קשה. אלא קוראים אחר ישעיה שבדברי הימים (א גכא). ואלי מכוונים ג"כ למעלת הנביא ושנו בו קצת.

שם רשעים ירקב

עי' יומא לה: מאי ושם רשעים ירקב, אמר רבי אלעזר רקביבות תעלה בשמותן, דלא מסקינן בשמייהו. ופי' רש"י - לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע. [ומבואר מהגמ' דהקורא בשם רשע הוא מסוכן לפרוענות, עי"ש]. ועי' גילויי הש"ס דסגי יש שינוי קטן אפי' בניקוד, כדי לקרוא בשם כזה.

ובתוס' ישנים הק' למ"ד (ב"ב טז): שישמעאל לא עשה תשובה, איך נקרא כך רבי ישמעאל. ות"י ה"ר אלחנן דישמעאל הקב"ה קראו כך, ולכן מסקינן בשמיה. וכ"כ הריטב"א. ועי' מהר"ץ חיות מה שציין בענין שמות המרגלים.

ויתכן לבאר דברי התו"י עפ"י הירוש' בברכות (פ"א ה"ו) ארבעה נקראו קודם שנולדו, יצחק וישמעאל ואישהוושלמה, עד כדון בצדיקים, אבל ברשעים זורו רשעים מרחם. וביאר הפני משה דישמעאל תחלתו צדיק, עי"ש. ומבואר דעצם מה שהקב"ה קראו כך מעיד על צדקות, ולכן כ' התו"י דמשום דהקב"ה קראו כך מסקינן בשמיה.

בשו"ת מהר"א (יהודה יעלה) או"ח קצט' כ' דהדין דלא קוראים בשם רשע, כיון שנלמד מהפס' "שם רשעים ירקב", הוא רק מזמן שאמר שלמה פס' זה, אבל בזויות שקדמו לו לא הקפידו, ולכן שאל נקרא כך אע"פ שהוא שמו של זמרי בן סלוא, עי"ש. אכן בתוס' מגילה י' (ד"ה רבה) מוכח לא כך, שכ' דל"ג רבה בר עפרון דשם רשעים ירקב ולא מסקינן בשמייהו.

עי' רש"י פר' לך לך (יג"ג) דמהפס' ואנשי סדום רעים וחטאים, למדו דשם רשעים ירקב. וביאר בעיוני רש"י דקמ"ל בזה חידוש בגדר הקריאה בשם רשע דהאיסור אינו רק בקריאה ע"ש רשע מפורסם, אלא אף כשאין רשעותו ניכרת אלא שהשורש שלה קיים, וכאנשי סדום שבאותו זמן עדיין לא מלאה סאתם ורשעותם לא ניכרה. וזהו הענין של שם רשעים **ירקב**, שהוא הולך ומרקיב.

בשם אבותי

הרב עזרא קלרברג

נהגו מקדמת דנא לתת שם לרך הנולד בשם אנשים גדולים או בשם האבות שהלכו לעולמם. ואמר לי מו"ר ר' שלום פורבסקי שליט"א, שהגה"צ ר' שלמה וולבה זצוק"ל אמר לו שענין זה לקרוא לתינוק על שם אנשים שהלכו לעולמם, זה דוקא אם התינוק נולד לאחר שמי שקוראים בשמי נפטר, אבל אם נולד לפני פטירתו ורק הברית היה לאחר פטירתו אין את הענין הזה עי"כ. ואשמח אם מי מהקוראים יודע מקור או הוכחה לכך.

בגמ' יומא לה: אי' "מאי ושם רשעים ירקב אמר ר' אלעזר רקביבות תעלה בשמותן דלא מסקינן בשמייהו" ופירש"י "לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע".

ויש לדון בהאי איסורא לקרוא שם ע"ש אדם רשע, האם הוא איסור בעלמא כדי שלא יזכר את שם אותו אדם רשע [כיון דעי"ז הוא כמחשיבו וכפשטות לשון הגמ'], או דאיסורו הוא משום דקריאת השם על שמו של אדם רשע גורמת שישיפע שמו על נפש הילד ועי"ז יכול להיות שיהא גם הוא רשע ח"ו.

ולכאוי יש בזה נפק"מ באם אינו קורא ממש ע"ש האדם הרשע, אלא רק קורא לבנו בשם שהוא כשמו של אדם רשע, האם יהא איסור בזה, דאם הטעם הוא משום דבעינן שלא יזכר שם הרשע אזי גם באופן זה איסור דהא מזכיר את שמו, אך אם הטעם הוא משום דהקריאה ע"ש האדם הרשע משפיעה על נפש הילד אזי באופן כזה לכאוי יהיה מותר דהא לא קרא השם ע"ש הרשע, רק קרא בשם דומה.

והנה בתוס' שם כ' וז"ל "בפרק בתרא דכתובות (קד): גבי שני דיני גזירות אדמון וחנן בן אבישלום גריס ר"ת אבישלום משום דאמר ר"מ בחלק (סנהדרין קב): אבשלום אין לו חלק לעוה"ב", ולכאוי יש להוכיח מדברי התוס' כצד א' דזהו איסור בעלמא להזכיר שם הרשע, דאם האיסור הוא רק כשקרא ע"ש הרשע ממש משום דמשפיע על נפש הילד א"כ מנ"ל לר"ת דגרסינן אבישלום, אולי באמת גרסינן אבשלום אלא דאביו לא קרא על שם אבשלום הרשע אלא סתם בחר בשם זה.

איברא דלכאוי היה מקום להוכיח מדברי התוס' להיפך, דבשלמא אם האיסור הוא לקרות ממש על שמו משום שמשפיע על נפש הילד, אז י"ל דמאחר ומצינו שיצא ממנו אדם גדול כ"כ שהיה מדייני גזירות שבירושלים, לא יתכן שקראו לו בשם רשע, דאם היה נקרא בשם רשע היה משפיע על נפשו ולא היה יוצא בנו גדול כ"כ, אך אם זה איסור בעלמא מנ"ל שהיה אביו של אבישלום בקי באיסור זה, ושמא שגג בקריאת השם לבנו.

אמנם יש לדחות ראייה זו, דהא מסתבר דבכלל הך דינא דאיסור לקרות על שם רשע כדי לא להזכיר שמו נכלל גם דאם כבר קראו בשם זה ראוי לו להחליפו, (וכמו שידוע שמרן הגר"ח קניבסקי שליט"א מורה לפעמים לאנשים להחליף שמותם), וא"כ מאחר ואבישלום היה אביו של דיין הגזירות שבירושלים מסתמא היה אדם חשוב ומפורסם, ומסתברא טובא דודאי ידע מאיסור זה, וא"כ גם אם היה שמו בתחילה אבשלום ודאי דלאחמ"כ היה מחליף את שמו, וע"כ שפיר כ' התוס' דיש לגרוס במתני' אבישלום כיון דהשתא זה ודאי שמו. או ד"ל דס"ל להתוס' דאיסור זה היה מפורסם ומסתמא כולם ידעוהו.

והנה בדברי התוס' הנ"ל מבו' עוד דאם יש עוד אדם שנקרא באותו שם והוא אינו רשע מותר לקרות בשם זה עי"ש, ולפי מה שהוכחנו דהאיסור הוא משום שמזכיר הרשע, צ"ל דבכה"ג ל"ח דמזכיר שם הרשע דהא יש עוד אדם עם אותו שם.

והנה לכאוי היה אפשר לומר צד שלישי בביאור האיסור הנ"ל, והוא ע"פ מה דאי' בגמ' יומא פג': "ר"מ הוה דייק בשמא וכו' כי מטו להווא דוכתא בעו אושפיזא יהבו להו אמרו לו מה שמך אמר להו כידור אמר ש"מ אדם רשע הוא וכו'", ובדברי הגמ' יתכן לבאר דשמו של האדם יכול להשפיע עליו לרעה, ולפ"ז יתכן דאם יודעים אנו על אדם רשע שקראוהו בשם מסויים אזי יש לנו לחשוש שמא שמו גרם לו רשעותו, ועל כן אין לקרוא בשם זה שמא ישפיע גם על הילד. ולפ"ז יובן גם אמאי כשיש עוד אדם עם אותו השם שרי לקרוא בשמו, כיון דבכה"ג מוכח דלא שמו גרם לו רשעותו אלא דבר אחר.

אמנם אין נראה כצד זה דהא אבשלום שהוזכר בתוס' היה בנו של דוד המלך, ומסתמא דוד המלך קרא שמו, ודוד המלך ודאי היה בקי בשמות וידע לקרוא לבניו בשמות שאינם משפיעים על האדם לרעה, ומלבד זאת נראה דגם עצם שם אבשלום שמשמעותו 'אב שלום' אין בו משמעות כלל לרעה [אלא להיפך].

הרב יעקב הירשמן

א. הנה באגר"מ (יו"ד ח"ג סי' ק"א) דן בדבר ולד שנעדר שני ימים אחר לידתו ועתה נולד ולד שני לאורך ימים ושנים וטוענת האם שהזכות שיש לה לפי מנהג העולם שולד הראשון יקראו בשם ממי שרוצה היא ממשפחתה הוא על ולד זה והאב טוען שהפסידה זכותה עכ"ל השאלה. ונראה שדורש השאלה הוא דיש לחקור ביסוד מנהג העולם הזה, אם יסודו בולד הראשון לפ"ז אבדה זכותה, או דלמא יסודו בקריאת השם הראשון לפ"ז היות והרי נעדר לפני שהיה ראוי לקרותו שם בכלל, א"כ לא אבדה זכותה, וע"ש באגר"מ (ד"ה אבל) דנקט דמאחר שנעדר קודם הברית שלא הגיע כלל להזמן דקריאת השם לא אבדה זכותה.

ב. והנה אפי' אחרי ההנחה שאין יסודו בולד הראשון אלא יסודו בקריאת השם הראשון, אכתי יש לחקור בולד הראשון שהיתה נקבה שהיה שייך לקרא שם אבל עדיין לא הספיקו לקרא, ונעדרה ח"ו ר"ל, דאם יסוד המנהג בקריאת השם שקראו בפועל א"כ לא אבדה זכותה, ואם יסודו השם הראשון שהיה שייך לקרא א"כ אבדה זכותה, ושם מקריע: **דהרי הזכות הוא שהשם הראשון מהולדות שיקראו הוא שייך לה וכיון שעדיין לא קראו שום שם לולד הרי נמצא שהוא ממש שם הראשון מהולדות ששייך בעצם לה מצד המנהג.**

ויש ללמוד מדברי האגר"מ שאם כבר קראו שם לולד הראשון ומת רח"ל, אבדה זכותה, אלא דבתחילת דבריו שם בתשובה מבואר שאם היה נפל לא אבדה זכותה, ורק אם היה ידוע שאינו נפל ומת מאיזה סיבה אז אם קראו כבר השם אבדה זכותה.

ג. עוד יש לחקור במנהג העולם שולד הראשון קוראים בשם ממי שרוצה האשה ממשפחתה, האם יסודו בולד הראשון או בשם הראשון, ונפ"מ בנולדו תאומים ומי שיצא ראשון נחלה ונדחה מילתו והשני היה בריא ונימול בזמנו, דאם יסודו בולד הראשון א"כ כה"ג שהולד השני נימול תחילה אין לאשה זכותה בו, אבל אם יסודו בשם הראשון א"כ מה איכפ"ל שהולד השני נימול תחילה, ושפיר יש לאשה זכותה בשמו.

ובשו"ת אגרות משה (שם) מפורש דנקט שיסודו בשם הראשון ולכן באופן הני"ל יש לאשה זכות בולד השני שנימול תחילה, וזה לשונו: **ועוד נראה לע"ד בנולדו תאומים ומי שיצא ראשון נחלה ונדחה מילתו והשני היה בריא ונימול בזמנו ששם ולד השני שנקרא תחלה הוא השם השייך לה דהזכות הוא על שם הראשון אף שיקראו שם הראשון לולד השני.** עכ"ל האגר"מ.

ד. בגמ' סוכה (נ"ה א'): **תניא בחולו של מועד [פרש"י דסוכות] בראשון [פרש"י ביום הראשון דחולו של מועד] מה היו אומרים [פרש"י בשיר המוספין] הבו לה: בני אלים בשני מה היו אומרים ולרשע אמר אלהים בינו בוערים בעם אומרים מה יקום לי עם מרעים ברביעי מה היו אומרים בינו בוערים בעם בחמישי מה היו אומרים הסיורתי מסבל שכתמו בשישי מה היו אומרים ימוטו כל מוסדי ארץ ואם חל שבת באחד מהם [פרש"י ידחו שיר המועד מלפני שיר שבת] ימוטו ידחה [פרש"י שהוא שיר אחרון ונדחה מפני שאמרו באחד בשבת שיר שהיה ראוי לומר אתמול שאין מדלגין סדר השיר ובשני שיר של אחד בשבת נמצא האחרון נדחה], עכ"ל הגמ'.**

וכתב הרש"ש (שם) ונראה לי דאם חל יו"ט ראשון בשבת דגם כן של יו"ט נדחה וכו' ולמחר אומרים הבו ושל יו"ט נדחה לגמרי דאל"כ ימוטו לא משכחת לוי לעולם עכ"ל הרש"ש.

ה. והנה מדברי הגמ' הני"ל, הוציא המג"א (סי' תרמ"ב סק"א) בענין מערבית (פיוט מסוים שכך שמו) שיש ב' פיוטים, אחד לליל א' דיו"ט ואחד לליל ב' דיו"ט, דאם חל ליל ראשון להיות בשבת שאין אומרים מערבית אז בליל הראשון, למחרתו בליל שני יאמרו מערבית השייך ללילה הראשון, ומערבית של ליל ב' ידחה כמו שימוטו נדחה. [והמג"א שם מביא דבפוזנא נהגו שאומרים בליל ב' מערבית ששייך לליל ב', והמג"א משיג על זה שמהגמ' הני"ל מבואר דלא כמנהג פוזנא].

ו. והפנים מאירות (ח"ב סי' קנ"ה) מוציא לדינא לפי דברי המג"א בענין אחד שהיה מוחזק לתקוע ביום א' דר"ה ואחד ביום ב' וחל יום א' דר"ה בשבת, שכשם שכ' המג"א לענין מערבית דהשני ידחה, הכי נמי מי שתוקע תמיד ביום שני נדחה, והראשון זוכה במצות התקיעה ביום ב' דר"ה שהוא א' בשבוע.

ז. והאגרות משה (שם) מוציא לדינא מהגמ' דימוטו ידחה, שאם מאיזה טעם לא קראו לולד הראשון בשם ממי שהאשה רוצה ממשפחתה שכך המנהג, לא אבדה זכותה, וכולד השני יהיה לה הזכות. והזכות של הבעל דולד שני, נדחה מפני זכותה הראשונה וכשם שימוטו נדחה, לבד שמסברא מקריע כן כנזכר לעיל, מביא להר"ה אריה מהגמרא.

ח. מה שהפנים מאירות מחדש לדינא לפי המג"א, עיין שערי תשובה (סימן תקפ"א סק"ז) שמשגי עליו: ולענ"ד ראתי הפמ"א צ"ע, שאין הנדון דומה, דלענין שיר או פיוט מערבית שייך לומר כן דמעיקרא הכי אתקין ששיר או פיוט זה ליום ראשון ואי לא חזי לראשון יהיה לשני, ממילא דהשני ידחה, משא"כ בזה ששני אנשים חלוקים הם וכל אחד זכה ביומו, ובדבר שבממון כה"ג פשיטא דלא מידחה אברא גברא מקמי גברא ואשר זכה בראשון ולא עלתה לו אינו יכול ליקח בשביל זה חלק השני, וכן הדין בזכית מצוה, [א.ה. אפשר דכוונתו שהיות דנינים כאן באנשים ששייך שיש להם "זכויות", שאני מפיט שאין לפיוט שום זכות שהוא].

בקושיית הרב חיים רבינוביץ שליט"א בגליון הקודם (קס"ח) כיצד מותר לפתוח ברז בשבת למי שיש לו עציץ בביתו או גינה צמודה, הרי בסימן שלי"ח סעיף ו' פסק השו"ע דאסור לשאוב מים בגלגל גזירה שמא ימלא לגינתו וכו' וכ' המ"ב שם דאמרי' שמא ימלא משום שממלאים בלא טורח. וה"ה בברז שאי"ז טורח. **והרב משה מורכטי** הוסיף דהקושיא היא גם להי"א שהביא השו"ע שם דאסור רק בגלגל גדול שמוציא הרבה מים בלא טורח, דלכאור' גם בברז יכול להוציא הרבה מים בלא טורח.

הרב רפאל שפר תירץ שהחילוק הוא דבברז, כשם שמוציא הרבה בלא טורח, כך בלא טורח יכול להוציא כדי צרכו ולא יותר, על ידי שסוגר את הברז, מה שאין כן בגלגל גדול שהבית קבול של המים גדול יותר וקשה לו לצמצם למלאותו כפי צרכו ולא יותר, ומשום הכי חיישין דאחר שכבר שאב ישתמש במותר ולא יטרח להשיבו או שיחוס על המים.

והרב מנחם וינטר תירץ שהגמ' שם מדברת בגזירה שכיחה שכיון שהוא מילא הרבה והם חסו על המים הרגילות היתה שהם היו משקים את גינתם לכן אסרו למלא כדי שלא יבוא להשקות או לעשות משרה אבל בזמנינו שאין רגילות להשקות מהמים שנשארו, אע"פ שהם באים בקלות אבל פחות חסים על המים, לכן אין איסור בדבר. והא ראייה מהא שמצינו שהגזירה היא לא בכל מקרה ולא אומרים לא פלוג משמע שכאן זה סוג של גזירה שכיחה ולכן הם רק במקרים מיוחדים.

וכן כתב **הרב מרדכי דב אינדיג** ליישב בסברא דהטעם בגלגל הוא כיון שאין טורח בשאיבת המים לא יקפיד לשאוב דווקא את הכמות הנצרכת לו וממילא אחר שיסיים את צרכו יחוס על המים וישתמש באיסור. אבל אילו היה טורח היה שואב רק כפי הנצרך לו. וממילא בברז אין חשש זה כי אינו מוציא יותר מים ואין כאן את החשש שיחוס על המים שכבר שאב.

והרב משה מורכטי כתב מה ששמע לתרץ בזה, דהנה מה שכתב המ"ב דחוששים שמא ימלא משום "שממלאים בלא טורח" זה על הדעה הראשונה שהביא השו"ע לאסור אף בגלגל קטן, וא"כ יש לשאול מהי סברת הי"א שהביא השו"ע לאסור רק בגלגל גדול דמה בכך שרק אז מוציא הוא הרבה מים בלא טורח, הא גם בגלגל קטן אין טורח בשאיבה ומדוע לא חוששים שישאב עוד פעם וכו' עד שיוכל להשקות גינתו וכו'. ובהכרח דסברתם היא דדווקא כששואב הרבה מים בבת אחת אזי רוצה הוא לנצל את כל זאת ולכן חוששים שמא ישקה גינתו וכדו' משא"כ כששואב מעט מעט אין כאן שיקול דעת מצידו של ניצול המים ע"י שישקה השדה דבלא"ה ינצלם לצורך מה ששאב המים, ולכן הי"א הללו ס"ל דמותר בגלגל קטן. וממילא לפ"ז י"ל דלהי"א זה ההיתר להשתמש בברז בשבת גם למי שיש לו עציץ בביתו או גינה צמודה, דהא לפ"ז בברז דכמות המים שמוציא בד"כ בפעם אחת היא לא גדולה אלא מוציא זאת רק לצורך שימושו ואינו מחוייב להוציא כמות גדולה, הרי דבזה אין את החשש שמא ישקה גינתו דזה חוששים רק במקום שמוכרח הוא להוציא כמות גדולה ואז אמרינן דירצה לנצל זאת לכל מה שיוכל ויבוא להשקות גינתו משא"כ בברז. וא"כ כיון שהמ"ב פסק (בסק"כ ז) בשם הא"ר כשיטה זו שפיר מותר להשתמש בברז בשבת. [ואכן להשיטה הראשונה יש מקום לומר לפ"ז דגם בברז אסור].

המשך:

אם לא שנאמר דגם בזה לא זכו הקהל לשני אלא רק בענין אם הראשון יעמיד במצוה שלו ולא יפסיד, פשיטא דזה אינו, דמאין הרגלים לומר שהראשון נח להם שלא יפסד זכותו במצוה לעד לעולם והשני יפסיד לפעמים, איפוך אנא, שמא השני נח להם, וכיון שיום שני לעולם אין חל בשבת ולא יתבטל ממצותו לעד לעולם מעקרא זכה ע"ד כן, ואדרבה כיון דכל חד אית לה עלויא, זה לפי שנקבע ליום ראשון שהוא עיקר מן התורה [א.ה. באגר"מ (שם) מוסיף דקדימה הוא מעלה במצות], וזה אינו לשני, אלא שיש לו עלוי די לא יפסוק ודי לא יבטול, כל חד ליקום אדוכתיה, כנלענ"ד, וצ"ע, [וע"ע באגר"מ שם מה שהשיג על הפנים מאירות, דאפילו היו שני הימים שוים הראשון נדחה].

אודות הקושיא דהקשה הרב שלמה זלמן כהן שליט"א (גליון קס"ד) במעשה דר' אמנון ממגנצא, דההגמון קצץ פרקי אצבעותיו ושילחו לביתו, וכשהגיע ר"ה ביקש ר' אמנון מקרוביו דישאו אותו לביהכ"ס עם כל פרקי אצבעותיו המלוחים וכו'. וקשיא, היאך הוי שרי לטלטלו בר"ה עם כל פרקי אצבעותיו, הא לכאורה מוקצה הוי, דהא אצבעותיו הוו כעצים ואבנים. ואע"ג דאיכא נמי על המיטה דבר היתר, דהיינו גופו דר' אמנון, מ"מ כיון דבפשטות היה אפשר לנער האצבעות בנחת בדרך כבוד בביתו, תו ליכא היתרא לטלטלם אגב דבר היתר, וכדילפינן בשבת קמב ע"א, והכי קי"ל בשו"ע סי' שט סעי' ג.

בגליונות הקודמים (קסה-קסו) התפרסמו בס"ד ל"ו תירוצים, ובזאת מובאים עוד כמה תירוצים נוספים שהתחדשו לאחרונה בביהמ"ד, להגדיל תורה ולהאדירה.

לז. והרב פישוהף שליט"א בעמח"ס "טעם ודעת" תירץ, ובהקדם דהנה יש להקשות היאך הכניסו פרקי אצבעותיו לביהכ"ס, הא אבר מן החי מטמא באהל, ומסתברא מילתא דהוי בביהכ"ס כהנים. ובהכרח צ"ל דהאצבעות לא היו חתוכות לגמרי, וקי"ל (עיין ברמב"ם פ"ב מטומאת מת ה"ו) דהאבר והבשר המדולדלין באדם אע"פ שאין יכולין לחזור ולחיות שהורין, ולפי"ז נמי מיושב שפיר דליכא חששא דמוקצה.

לח. והרב יצחק שורץ שליט"א תירץ, דהנה הא שופר הוי כלי שמלאכתו לאיסור וכתוס' בשבת לו ע"א ד"ה הא, וכן תקיעה בשופר זהו לא רק גזירה בעלמא, אלא הוי שבות במלאכה כמהרש"א בר"ה כט ע"ב, ואעפ"כ היתרו לתקוע בר"ה, וא"כ אף הכא כיון דע"י האצבעות ר' אמנון החזיר את כל עם ישראל בתשובה שלימה, הוי כתקיעת שופר דשרי לטלטלו.

לט. והרב אברהם ישעיהו רוזנבלט שליט"א תירץ, דמה שהתירו לטלטלו כיון שצוה להביאם והיו משערין שהוא קרוב למיתה מכיון שביקש מהן כידוע שתקופה מסוימת לפני המיתה אדם יודע שהולך למות ואם היו משאירים זאת בבית אז לא היו יכולים לקבור את זה אחר מיתתו יחד עם כל גופו, ואין סברא לומר שבאמת צריכים לקברו בנפרד שלא יתכן שאם אחד יפגע בפגיעה קשה שיהיה מחולק לכמה חלקים, כל' שיהיה איסור לסדרו כדי לקברו ביו"ט ה"ו שיערו שמה שצוה היה מפני ידיעתו ולכן כדי שלא יהיה קבורה למחצה טלטלו גם האצבעות.

מ. והרב משה הרשור שליט"א תירץ בעוד כמה אופנים, דשמא קטנים שלא הגיעו לחינוך של מוקצה טלטלוהו. אי"ז דרך זה יותר כבודו של ר' אמנון דרואים אצבעותיו, וכן נראה קצת יותר שלם ולא שהוא קטוע. אי"ז דהגיעו להתפלל אצל ר"א והביהכ"ס היה בביתו ולא שהוא הלך לביהכ"ס. אי"ז דהיה הוראת שעה.

המשך תגובות למלחמתה של תורה

ז. הרב שמואל הלוי שליט"א כתב לתרץ על מה שהקשו על תירוצו של מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א (תירוץ ב) שתירץ דר' אמנון ייחד אצבעותיו לכך, והרבו להקשות דלא מהני ייחוד כיון דהוי איסור הנאה, או משום דצריך שיהיה איזה כלי שישמש משהו, או שזה דבר מאוס ולא שייכא ליחוד, או משום שצריך שכל אחד ייחד. ותירץ די"ל, דבאמת בשאר דוכתי לא סגי כה"ג של יחוד בשביל שיוכלו לטלטל החפץ, ורק הכא דאיירי כשיש דבר המותר ודבר האסור, בהא סגי האי ייחוד דתו לא בעי ניעור, דהא חזינן דבכה"ג המוקצה יותר קל, דהא בשאר מוקצה ליכא היתרא כשא"א באופ"א, ובהכרח דכשיש דבר המותר ודבר האסור, אזי האיסור יותר קל, ומשו"ה אף סגי בהאי ייחוד.

וביותר כתב די"ל למה שתירצו דזה גופא שרצה לעורר הציבור בתשובה נחשב לצורך דבר המותר (כמו נר שכתב רעק"א שטלטול נר להאיר נקרא צורך דבר המותר) אפשר'ל כיון שהאצבעות לא עומדים מעצמם לכך אלא צריך ייחוד לזה ולאחמ"כ נחשב לצורך דבר המותר.

ח. והרב דוד וסרמן שליט"א תירץ על מה שכתב הר"א שיר (תירוץ ח) דהרי צוה ההגמון להשכיב את ר' אמנון במטה אחת וכל פרקי אצבעותיו בצדו ושלחהו, וא"כ אפשר דצוה שכן יהיה תמיד ולא ינערו האצבעות ממתנו, והו"ל א"א בנעור. אלא דהעיר הר"מ שוב (תגובה ד) דא"כ אמאי ר' אמנון הוצרך לבקש דישאו אותו עם כל פרקי אצבעותיו, הא לא היה שייך בענין אחר. וה"ל דאדרבה חשש דלא יחפצו לטלטלו משום דיחששו לטלטול האצבעות דהוי מוקצה, לפיכך צוה דישאו אותו עם כל פרקי אצבעותיו, דחשיב דא"א בניעור וכתבאר.

ט. והרב יוסף שלמה שטראוס שליט"א העיר על מה שתי' הר"י קורלנסקי (תירוץ ג) דזה היה סמוך לר"ה ולא בר"ה עצמו, דישי לציין דעיין בלשון האו"י, אחר הדברים האלה קרב מועד והגיע ר"ה ביקש וכו', ולשון סדר הדורות (ריש האלף השישי) צוה ר' אמנון להוליכו ביום ראש השנה וכו'. ומה שהעיר דדחוק שישן כל הלילה

בבית הכנסת, עיין בפסחים קא ע"א אורחים דאכלו ושתו וגנו בבי כנישתא. **י. והרב דוד יצחק הירשמן שליט"א** הוסיף על מה שהר"ב הרשור תירץ (תירוץ כב) שהם טלטלו בטלטול בגופם ולא כאורחא בכפות ידיהם. והוסיף דיעיין בתוספת שבת בהקדמה לס' שח דכשיכול לטלטל ביד אחת ומטלטל בשני ידיו הוי טלטול מן הצד ולא אורחיה ושרי, וה"ה בשאר שינוי.

יא. והרב שמואל חשין שליט"א העיר על מה שכתב הר"ש הלוי (תירוץ כד) דע"פ החשבון נפקא שאותו ר"ה לפני אלף שנים חל בשבת, וא"כ קשיא היאך בכלל הוציאו את ר' אמנון מביתו לביהכ"ס, הא הוי הוצאה מרשות לרשות, ומסתברא דהמעשה דר"א היה ביום הראשון דר"ה, ודחוק למימר שהיה שם עירוב, דהרי היו בין העכו"ם תחת ההגמון. והעיר דמגנצא באותם הימים היתה מרכז תורה גדול וישיבות הרבה וגדולי עולם היו בה, וכמובא במחזור המבואר בתולדותיו דר' אמנון, וא"כ אדרבה מסתברא שכן היה שם עירוב.

יב. והרב מנחם יעקובזון שליט"א העיר על מאי דתירץ הר"מ גרבר (תירוץ כו) שהרי בעת וברגע שהוא ינער את האצבעות, אז יהיה גרף של רעי בבית, וקי"ל דאין עושין גרף של רעי לכתחילה. והעיר דיל"ע דכל האי דינא הוא דוקא על דעת לטלטלו אח"כ מנח היתרא דגש"ר, אבל לעשות כן שלא ע"ד לטלטלו מה"ת דליתסר. ותו דכבר היו לפני זה גש"ר כשהיו על המיטה.

יג. והרב שמעון קסלר שליט"א העיר על מה שתי' הרמ"י שוב (תירוץ כז) דהרי אשכחן בפוסקים בכמה דוכתי דלצורך מצוה שרי לטלטול מן הצד וכמבואר במשנ"ב סי' שיא סקי"ג דמותר לטלטל מת בטלטול מן הצד בשביל שהכהנים יוכלו ליכנס לביהכ"ס. והעיר דיל"ע דדוקא לצורך מקומו היתרו ולא משום צורך מצוה וכדאיתא להדיא במשנ"ב שם.

יד. והרב ירחמיאל רובין שליט"א העיר על מה שתירץ הר"פ ליכנשטיין (תירוץ לא) דתנן בשבת (קטז): מצילין תיק הספר עם הספר, ותיק התפילין עם התפילין, ואע"פ שיש בתוכן מעות. ובתוס' שם (ק"ח. ד"ה מי) כתבו דאפי' שיכול לנער מעות מן הכיס, אפי"ה אין צריך לנער. וביאר הגרעק"א בהגהות לשו"ע (שילהי סי' שי) דהיינו משום שהוא עוסק בכבוד שמים, ולפיכך הקילו יותר שלא צריך לנער המעות, ולפי"ז י"ל אף הכא, דכיון דהוי קידוש השם וכבוד שמים, אזי לא צריך לנער. והעיר דהא התם משום דמטלטל הספר דהוא צורך גבוה שרי צורך הדיוט בהדיא, אבל לטלטל איסור לכבוד שמים לא אשכחן כהאי היתרא, ואדרבה כבוד שמים שלא יטלטלו.

טו. ותלמידי רבנים רבים שליט"א העירו בעצם האי עובדא דר' אמנון, היאך הכניסו פרקי אצבעותיו לביהכ"ס, הא אבר מן החי מטמא באהל, ומסתברא מילתא דהווי בו כהנים. ולכאורה צ"ל דהאברים לא היו שלימים ובכה"ג אינו מטמא באהל, וכדפסק הרמב"ם בפ"ב מטומאת מת ה"ג, אבר שנחתך מן האדם החי הוא כמת שלם מטמא במגע ובמשא ובאהל וכו' בד"א בשהיה האבר שלם כברייתו וכו' חסר מן העצם של אבר כל שהוא הרי האבר כולו טהור, עכ"ל. וכ"כ בפ"ג מטומאת מת ה"ו. וכיו"ב כתבו המפרשים בהא דאיתא בחז"ל (בשילהי פתיחתא לאיכ"ר לד, ובילק"ש ירמיה רמו שכו) דירמיה הנביא היה מוצא אצבעות מקוטעין מושלכין בהרים והיה מלקטן ומגפפן ומחבקן ומנשקן ונותן לתוך מיתתו וכו', וקשיא הא כהן היה והואך היה מלקטן, ובהכרח דלא היו אצבעות שלימות, יעויין ברש"ש שם אות מב, וברד"ל אות עט, ובענף יוסף אות לד, ובדעת קדושים יו"ד סי' שסט, ובחידושי הרמ"ל על אהלות פ"ב מ"א. אלא דצ"ע טובא דהא בכל אצבע איכא ששה איברים וכדתנן באהלות פ"א מ"ח.

ועוד תירצו, דשמא המקום דר' אמנון היה נמצא בו לא היה מקורה, ויעויין במהרש"א בנדרים כג ע"א משימשא לטולא ומטולא וכו', דכתב, שמעתי שיש בארצות בונים להם בתים חציין מקורה וחציין אינן מקורה מלמעלה, ובשחרית ובערב כשהשמש אינו חם כ"כ הם יושבים במקום שאינו מקורה, ובצהרים שהשמש חם יושבים במקום המקורה, וכן היה בנין בהמ"ד שלהן וכו', עכ"ל. ועיין ביומא עט ע"ב דהוי קוראין בס"ת ביוה"כ פ"ה בהר הבית, והא הר הבית אינו מקורה, ועיין בשו"ע בסי' צ ובנו"כ שם.

ועוד תירצו, כמש"כ בפירוש מהרז"ו במדרש שם דכמו שאמרו חז"ל (כתובות קג ע"ב) כשמת רבי בטלה כהונה, ובתוד"ה אותו מבואר שבטלה קדושת כהונה, וכפי שהיה רבינו חיים כהן אומר אלמלי הייתי כשנפטר ר"ת הייתי מיטמא לו, וא"כ אף כי חורבן בית המקדש וגלות כלל ישראל, עכ"ז, ושמא י"ל הכי אף בעובדא דר' אמנון. וע"ע מאי דהובא לתרץ בהאי קושיא, לעיל תירוץ לז מהגר"י פישוהף שליט"א. וכל זאת לענין אבמה"ח אבל בשר מן החי אינו מטמא כלל וכדתנן בעדויות פ"ו מ"ג, וכן אינו מטמא משום עצם, דעצם מן החי טהור.

דרושים לחברותא לזמן חורף

טלפון	שעה	מקום	נושא
052-7668481	אפשר שעתיים	בית שלום	גמ' ע"ז פ"ב
9298517	11:00-1:00 חלקי	עדיף איזור היכל יצחק	גמ' נזיקין
054-8485609		ברכפלד	גמרא, בהספק
9760861		בית אבא, אוה"ח 27	כלאים בעיון
057-3148949		גבעה דרומית עדיף נאות שמחה	גמרא, עדיף באנגלית
052-7630461	8:00-9:00	ברכפלד	גמ' עדיף יבמות
054-8442987		זכרון משה	גמ' (בכל שפה)
9744391	5:00-7:00	בית תפילה, ג.דרומית	גמ' ופוסקים
054-8402217	11:00-1:00	חפציבה	גמ' מסדר מועד או מ"ב הל' שבת
054-8415279		זכרון משה	גמ' רש"י
054-8457657	6:00-7:00		דף היומי
050-4172314	7:00	קצות החושן	דף היומי
054-8445116	10:00-12:30		פתוח
9744264		נתי"מ 109	פתוח
052-7698547	9:00-12:40	זכרון משה, נתי"מ	קנין הלכה דרשו
052-7631465		פתוח	קנין הלכה דרשו
050-4166947	יום 1' - שעה	ביכ"נ שאגת אריה	מ"ב הל' שבת
052-7113600		המרכז	נוש"ע ח"מ
054-3031919	8:15-9:30	פתוח	פתוח
0504168069	9:30-10:15	עמל התורה מנ"ח 7	שיעור נ"ך - דניאל
054-8442987		פתוח	פתוח
054-8429484		חברון, רח' שד"ח	סדר מועד עמוד ליום
054-8459820		עדיף גבעה דרומית	גמ' בהספק
9763175	4:00-6:00	קמח	פתוח/ דף היומי
054-8485609		רשב"י	דף היומי
052-7648316	6:00	עדיף ברכפלד	פתוח
9740162	5:00-6:00		פתוח
050-4123974			אלו מציאות בעיון הכנה לשיעור
052-7620812	4:00-7:00 עד שעה וחצי	בין קמח עד המרכז	יורה דעה
9760861	6:10-6:55	בית אבא, אוה"ח 27	הלכות סת"ם
057-3140959		כולל לבו חפץ רח' שאגת אריה	קנין הלכה דרשו - מקוואות
050-4116367		נאות שמחה	מפעל הש"ס 20 דף לחודש
052-7156073		זכרון משה	גמ' ביצה, דף לשבוע
054-8477779	שעה וחצי מתוך 7:00-9:30	היכל יצחק	דף היומי
054-8463106	7:00-9:00 3/4 שעה	דרכי איש ברכפלד	גמ' ברכות
9108045	9:15	בבית, מש"ח 10	גיטין או הלכות גיטין
054-8416011		עדיף ברכפלד	גמ' ברמה בסיסית ביותר
050-4190258	9:00-10:30 חצי שעה	בטלפון	שו"ע כסדר בלי נז"כ
052-7662966	7:00-8:00		גמ' או הלכה
052-7118669	9:00-10:00 פעם/פעמיים בשבוע	היכל יצחק	הל' סת"ם
052-7648316	8:00		עדיף משניות או הלכות
9798459	8:30-10:00	קמ"ח	קנין הלכה דרשו
9742237	9:30-10:30	גבעה דרומית	פתוח
050-4150453		ברכפלד	מחפש שיעור בהלכה
052-7683128		חפציבה	גמ' ארבעה אבות משניות

בוקר

אחריצ

ערב

מוצ"ש

לגליון קס"ח - דבר שלא בא לעולם

במה שכתב בשער הציון שלפי הראשונים שהק' דמכירת הבכורה היא דשלב"ל, מוכח דס"ל דמהות הבכורה היא הירושה בממון האב. או שהיא עבודת הבכורות שג"כ לא באה לעולם. יש להעיר דעבודת הבכורות שפיר חשיבא שבאה לעולם, כמ"ש במדרש פר' במדבר (ד,ח) דענין העבודה בבכורות היה כבר מזמן אדה"ר עד הקמת המשכן, ומבואר שם דיעקב היה מבקש להקריב על המזבח ולא היה יכול מפני שלא היה בכור וכשקמה ממנו הבכורה התחיל מקריב שנאמר ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה בית אל וגו' ועשה שם מזבח וגו', ע"ש. אכן מה שהזכירו הראשונים בקושיא את עבודת הבכורות אינו לגבי דשלב"ל אלא לגבי דהוא דבר שאינו נתפס בקנין, כמבואר למעייין בדברי הטור, ובקושיא דהוי דבר שלא בא לעולם הקשה רק מצד ירושת פי שנים. וא"כ ודאי שהמבואר בדברי הראשונים הנ"ל דבכורה הוי דשלב"ל הוא רק מצד הירושה.

הרב א. רויטנברג

לגליון קס"ז - שידוכים

בדבריו היקרים של הרב שלמה יפה בנושא "תוספת שבת הסגולה לשידוכים". בנוגע לדברי הפמ"ג שכותב שהמוסיף לשבת מאריכים לו ימיו ושנותיו, רציתי לציין שלאחרונה אחד מגדולי הרבנים שליט"א הביא את הפרי מגדים בסי' רנ"ו בדרשתו, ואמר שיוסיפו להקדים את השבת ל-35 דק' או ל-40 דק' לפני השקיעה כדי לזכות לסגולה זו, מאחר ו-30 דק' לפני השקיעה לא לעשות מלאכות מכיון שזה "תקנת העיר" זה עיקר הדין וחובה לכאז"א לנהוג כן, ומי שרוצה סגולות שיוסיף ע"ז ואז יזכה לקיים "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה" שללכת לקראת השבת זה מקור הברכה. וכן משמע מתחילת חוט שני ח"ד למרן הגר"נ קרליץ שליט"א שקורא להוסיף לשבת כמה שאפשר מפלג המנחה ע"ש.

ויש להוסיף עוד חידוש מענין לקראת ימות הגשמים מה שכתב הפרי מגדים בספרו "תבת גומא" על התורה (פר' בחוקתי אות ג' ובאגדת התיבה שם) שמה שנאמר שגשמים בליל שבת זה סימן ברכה זה רק בזמן של תוספת שבת! ומסביר בזה את הפסוק "ואת מצוותי תשמרו ונתתי גשמיכם בעיתם" שאם תעשו משמרת למצוותי דהיינו "תוספת שבת" כדי לא לחלל השבת, זה ה"בעיתם" של ונתתי גשמיכם וכשתעשו תוספת שבת תזכו לגשמים. וכן בריש פר' ואתחנן כתב שזה מצוה דאורייתא גם לנשים מהמילים זכור "את יום" השבת, וגברים כבר נלמד חיובו מדאורייתא מיום הכיפורים (משנ"ב רס"א ס"ק י"ט).

ומובא מהגר"א בפנינים משולחן הגר"א על פר' בראשית (ג', ג) שאומר שתקנות חכמים זה ממש כדאורייתא ויש להקפיד על התקנות יותר מעל מצוות דאורייתא מאחר ובה היצר מנסה יותר להכשיל וע"ז שמכשיל בזה ממשיך וגורם שיבוא לחילול שבת (ע"ש בהרחבה) ואכן הערוך השולחן בסי' רס"א סק"א אומר שמי שאינו מוסיף תוספת שבת הוא כמחלל כל השבת וא"כ חובה להתחזק בזה ולהקדים בתפילה המנחה ומיד לאחר שמונה עשרה לומר שמקבל תוספת שבת!

הרב דב פלמן

במה שכתבו לבאר ההשוואה בין הזיווג לקריעת ים סוף, ואפשר עוד לבאר את ההשוואה ע"פ מה שכתב בספר ברוך שאמר על התפילה (עמוד ס), דה"ט דקשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף כדאיתא בפסחים (ק"ח), דמשום מעשיו הרעים של אדם נתקפחה פרנסתו כדאיתא בקדושין (פב ע"א) אלא שהרעותי את מעשיו וקפחתי את פרנסתי. ע"ש. וה"ה גבי קרי"ס, דאיתא במדרשים [זוה"ק שם] שטען קטיגור לפני הקב"ה שאין ישראל ראויים לקריעת ים סוף, כי נתערבו במצרים וילמדו ממעשיהם, והיה קשה כביכול להקב"ה לסתור טענותיו, וע"ז נתגבר על טענותיו וקרע את הים. וא"כ בין בקריעה בין בפרנסה מצינו שיש הטענה של הרעותי את מעשיו. ע"ש.

וע"פ הדברים האלה אפשר דה"ט דקשין לזווגן כקריעת ים סוף, משום מה דאיתא לעיל סמוך ונראה, דאין מזווגין לו לאדם אלא לפי מעשיו, ובמעשיו הטובים תליא מילתא (ועי' ברש"י שם, וקשין, לפני המקום. לזווגם, הנך דלפי מעשיו. ע"כ. ועי' בתשובת הרמב"ם (סימן תלו) שמוכח מדבריו שאף בזיווג ראשון הכל לפי מעשיו), וכמו כן בקריעת ים סוף היה קיטרוג בגלל מעשיהן של ישראל ושור"ר שכ"כ להדיא בזה"ק פר' תרומה (דף קע ע"ב) בביאור ההשוואה בין הזיווג לקרי"ס. ע"ש.

הרב משה פרץ

לתשומת לב:
כל בקשה לחברותא מתפרסמת לתקופה מוגבלת,
לאחר מכן, במידת הצורך יש לעדכן מחדש.

הוסיא

בס' האשכול בחולין סוף פרק בהמה המקשה, כתב לפרש מדוע אין איסור של שחיטת אותו ואת בנו, בבו פקועה הניתר בשחיטת האם. וז"ל, משום דאינו נקרא "בן", עד שיצא ממעי אמו. [פי' משום דבפס' נאמר לשון בן]. והביא ראיות מפסוקים על זה, מדכתיב כי בנך היוצא מחלצין, וכן בודד, הנה בני אשר יצא ממעי, וכן הנך הרה וילדת בן, אינו בן עד שיצא לאויר העולם. (ועי' רמב"ם פ"ב משחיטה ה"י).

וצ"ע מפרשת תולדות דכתיב "ויתרוצצו הבנים בקרבה", ומבואר דנקרא בן גם קודם שיצא לאויר העולם.

הרב יחזקאל סנדומירסקי

שבירת המידות - משתלמת מתחילה ועד סוף

כשנחבר ביהמ"ק כתוב במדרש, הגיעו האבות הקדושים והאימות הקדושות לבכות על חורבנו, ועל הגלות, וכל אחד הזכיר את זכותיו המיוחדות שעלוהו מסר את נפשו למטען שמו יתברך, וביקש והתחנן שהקב"ה יחוס על בניו ויגאלם מן הצרות והמגלות המרה. ולא כתוב שום תשובה שהקב"ה השיב לאף אחד מהאבות הקדושים. עד שבאה רחל יקול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להינחם, ומה אני בשר ודם הכנסתי צרתי לביתי ולא קינאתי באחותי, אתה הקב"ה שמתחיל על מה שהכעיסוך והכנסו צרה - עבודה זרה - לביתך. **מדי** אמר הקב"ה "מעני קולך מביי עיניך סומענה כי יש שכר לפעולתך". הפעולה הנוראית הזאת עולה על הכל ובזכותה ישונו בנים לגבולם.

שהיו הכל אומרים" הגדולה לגדול והקטנה לקטן, והיתה לאה סבורה לעלות בגורלו של עשיו, ובכיתה. היתה שואלת עוברים ושבים מה טיבו של זה ומה משעו של זה, והיתה מקבלת כזאת חלילה מהד"ש שהיתה מקבלת מיעושו" על "**מעשיו הנפלאים**", הצלחה ע"י דמעותיה לקרוע את הגדירה, ולא עוד אלא שהקדימה לחברתה - לרחל (מדרש).

אבל לכאורה, איזה רב בעולם - אילו היתה שואלת - היה מתיר לרחל אמנו למסור את הסימנים כדי שלא תבטיש אחותה, וכי היא צריכה לחוס על כבוד אחותה בזמן שכל העולם יודע שיעקב עשה תנאי מפורש "ברחל בתך הקטנה", ובסתר, פחד יעקב אבינו מהרמאי הגדול ונשה סימנים נסתרים עם רחל כדי שלא יוכלו לעבוד עליו. ואך בכלל מסכימה לאה לשתף פעולה עם העול הגדול הזה, והיא מכניסה את עצמה בידים לסיכון גבוה מאד של בוינות נוראיים, ממש בידים, בבחינת מאבד עצמו לדעת? ובפרט שע"י יתורה של רחל ללאה את כל הרחמינות שלי כדי שחיותי לא תבטיש, באופן כזה שהיא מרמת ומבייטת את עצמה בידים!!! אבל רחל מתעלית ומתגברת בגבורה נפשית עליונה שאין כמותה, למעלה משכל אנושי, "לית דין בר נש", ומוסרת את הסימנים לאחותה!!!

טעות לחשוב שכאן נגמר הסינון. כאן זה רק התחיל!!! ברוך ה' כעבור שבוע גם רחל נישאת ליעקב ולא נופלת בחלקו של עשו, אבל כעת מתברר לה שהיא עקרה, ומתחננת ליעקב שירבה בתפילה ובתחנונים כאבותיו הקדושים כדי שהיא תיפקד. ועם כל גבורת נפשה העליונה שלא בתפוס אנשו, מוכנה לוותר על כל חייה ועל כל עתידה הרחמי והגשמי, הכל כדי למנוע בושה מאחותה, וכאן לא יכלה לשאת זאת

מוגש ע"י:

ארגון "משובב נתיבות"
מרכז להצלה רוחנית

נושאי הגליונות הבאים

וישלה - קרבנות האבות
וישב - עניני חלומות
מקץ [חנוכה] - הלל
(חידו"ת וביאורים)

ד"ת [עד 700 מיללים]
יתקבלו בצירוף שם מלא וטל'
בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net
או בתיבות "עומקא דפרשה":
בכניסה לאוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח.
בג. הדרומית - ביהכ"נ משובב נתיבות, נתי"מ 90.
אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.
ד"ת בדפים **בכת"י ברוד** מתקבלים
עד יום א' בלבד.
בדיסק ובמייל יש להעביר עד יום ג' בלילה.

ברגע האחרון!! לפני שיהיה מאוחר

ארגון משובב נתיבות
מרכז להצלה רוחנית
057-3133330 057-3102044/8/9 057-3140000

דרושים חברות לזמן חורף - הטבלה מופיעה בעמוד הקודם

שיעורים יומיים בגמרא

נושא	מקום	זמן	פרטים
סנהדרין	היכל יצחק	5:15-6:15	הרב אלישיב
חולין בעיני קל	אהבת תורה ברכפלד	6:30-7:00	
גיטין	זכרון דוד		הרב גרבר - באידיש
דף היומי	יוצאי חברון	5:30-6:15	הרב קובלסקי
דף היומי	נתיבות המשפט 111	7:05	
דף היומי	זכרון מאיר	8:00-8:40	
דף היומי	רשב"י 36 בעזרת נשים	9:00	
לימוד סוגיות בעיני	054-8471750	10:15-11:45	הרב שוחטוביץ
עבודה זרה	היכל יצחק	6:30-7:30	הרב איינהורן
כתובות עמוד ליום	נתי"מ 43 מנין אברכים	7:00-8:00	
בבא בתרא	היכל יצחק	7:30-8:30	הרב ורטהיימר
כתובות	אהל מנחם	8:00-9:00	הרב קסלר
ר"ה - עמוד ליום	ביהכ"נ המרכזי - בית שני	9:00-9:45	הרב כהן
יומא	קהילות החסידים - גרין פארק	9:00	הרב בראנד
יומא	ביהכ"נ הגר"א - גרין פארק	9:15	הרב רוזנבלום
סדר מועד	ביהכ"נ המרכזי - חפציבה	9:30	הרב יחיאל כהן
דף היומי	נאות הפסגה	7:10-8:10	
דף היומי	ר"ע 23 בפסריה התורנית	7:15	
דף היומי	היכל יצחק	9:00-10:10	הרב רייזנר
דף היומי	בני הישיבות - גרין פארק	9:00	הרב אליאך
דף היומי	משכן התורה, ר"ע 30	9:15-10:15	
דף היומי	אוה"ח 27 - חניכי הישיבות	8:15-9:00	

לגבאים ולאחראים: נא עדכנו על שינויים והוספות בטל' 9141217

המעוניינים להשתתף ולכתוב בקביעות נא לפנות לטל' 052-7678393

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות, בכל ערש"ק יש לשלוח בקשה לכתובת: gal200@neto.bezeqint.net

להנצחות ופרסום בגליון: 052-7678393

גליון שבת חנוכה (קע"ב)
בעניני הלל בהלכה ובאגדה:
אמירת ההלל - חידו"ת והערות
הלל והודאה - מאמרים
פרקי ההלל - ביאורים
ד"ת יתקבלו עד יום שני כ"ג כסלו בלילה.

תכנית "שמח תשמח" הלוואות בפריסה של 200 תשלומים
*לילדים עד גיל שנה.

לפרטים: הרב א. ארנפורינד 050-4150605

למען עתיד ילדיך

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה

